

MONITOR DAGINDELING
Overzicht 140 experimenten

- eindrapport -

drs. Martin Vos
drs. Jakko Mur
drs. Ger Homburg

Amsterdam, februari 2003
Regioplan publicatienr. 506

Regioplan Beleidsonderzoek
Nieuwezijds Voorburgwal 35
1012 RD Amsterdam
Tel. : 020 - 5315315
Fax : 020 - 6265199

Onderzoek, uitgevoerd door Regioplan
Beleidsonderzoek in opdracht van
Projectbureau Dagindeling.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord

Hoofdpijnen	I
1 Inleiding: Stimuleringsmaatregel, experimenten en Monitor	1
1.1 De Stimuleringsmaatregel Dagindeling.....	1
1.2 Experimenten.....	2
1.3 De Monitor Dagindeling.....	2
1.4 Het eindrapport	3
2 De experimenten	5
2.1 Inhoudelijke kenmerken	5
2.2 Aanvragers, uitvoerders en samenwerkingsverbanden.....	10
2.3 Voortgang	13
3 Producten en bereik	15
3.1 Producten en diensten.....	15
3.2 Bereik.....	15
3.3 Belangstelling van politici en beleidsmakers.....	19
3.4 Belangstelling van de media.....	21
4 Resultaten voor beleidsvorming	23
4.1 Fiscale wetgeving	23
4.2 Arbeidswetgeving.....	24
4.3 Bestemmingsplannen en vestigingseisen.....	26
5 Voortzetting, implementatie	29
5.1 Voortbestaan na subsidieperiode	29
5.2 Implementatie en afronding.....	31
5.3 Belemmeringen voor implementatie.....	32
6 Ten slotte	35

VOORWOORD

In het kader van de Stimuleringsmaatregel Dagindeling zijn in de afgelopen jaren 140 experimenten gesubsidieerd, met de bedoeling om nieuwe manieren voor het vergemakkelijken van de combinatie van werk en privé te vinden. De experimenten hebben twee keer per jaar gegevens over hun voortgang en hun resultaten geleverd. Dit is gebeurd met behulp van de Monitor Dagindeling, die door Regioplan Beleidsonderzoek in opdracht van het Projectbureau Dagindeling is uitgevoerd. Er zijn in totaal vier metingen geweest, waarover afzonderlijk aan het Projectbureau Dagindeling is gerapporteerd. De vier metingen gaven ieder op zich maar een partieel beeld van de experimenten, niet alleen omdat de experimenten nog in uitvoering waren, maar ook omdat de startdata en de looptijden verschillenden en er op elk meetmoment niet meer dan circa 110 experimenten actief waren. In dit afsluitende rapport kunnen we, door het combineren van gegevens uit de metingen, voor het eerst een compleet overzicht van de 140 experimenten geven.

Het gaat niet om een evaluatie van de Stimuleringsmaatregel, maar om een beschrijving van de experimenten. De evaluatie wordt uitgevoerd door het Sociaal en Cultureel Planbureau. Daarbij worden (onder andere) de basisgegevens uit de Monitor Dagindeling gebruikt. De gegevens zijn verder door het Projectbureau Dagindeling gebruikt voor het volgen van de voortgang en de uitkomsten van de experimenten.

Natuurlijk is dit langdurige monitortraject niet mogelijk geweest zonder de medewerking van de uitvoerders van de experimenten, waarvoor een woord van dank zeker op zijn plaats is.

Het onderzoek is begeleid door een commissie bestaande uit:

Mevrouw M. Keizer	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Mevrouw S. Keuzenkamp	Sociaal en Cultureel Planbureau
De heer D. Mol	Projectbureau Dagindeling
Mevrouw E.F. Rienstra	Projectbureau Dagindeling (voorzitter)
De heer B. Slijkhuis, per februari 2002	
opgevolgd door mevrouw M. Mes	Projectbureau Dagindeling
Mevrouw I.M. de Vries	Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn
Mevrouw D. Wajer	Projectbureau Dagindeling

De Monitor is uitgevoerd door Martin Vos en Jakko Mur van Regioplan. Paul Wiebes werkte mee aan de ontwikkeling van het instrument. De lay out is verzorgd door Rosie Bhola en Linda den Os.

Amsterdam, februari 2003
Ger Homburg, projectleider.

HOOFDLIJNEN

De Stimuleringsmaatregel Dagindeling

In het kader van de Stimuleringsmaatregel Dagindeling hebben 140 experimenten subsidie ontvangen om te werken aan initiatieven die de combinatie van werk en privé bevorderen. Allemaal hebben ze op hun eigen manier gezocht naar oplossingen voor dagindelingsvraagstukken. De subsidieperiode is inmiddels verstreken. Natuurlijk zullen vooral de initiatiefnemers en de andere organisaties die aan de experimenten meewerkten hun voordeel met de resultaten kunnen doen. Daarnaast moeten de ervaringen ook voor anderen beschikbaar komen, zowel voor lokale uitvoering als in termen van noodzakelijke aanpassingen in wet- en regelgeving.

De Stimuleringsmaatregel is uitgevoerd door het Projectbureau Dagindeling.

De Monitor

De experimenten zijn gevolgd met de Monitor Dagindeling. Twee keer per jaar rapporteerden de uitvoerders over hun experimenten, de voortgang, de ervaringen, de knelpunten en de (tussentijdse) resultaten. Het gaat dus steeds om gegevens en opvattingen vanuit de experimenten, niet vanuit het Projectbureau Dagindeling. Veel van de gegevens zijn door het Projectbureau gebruikt om in kwantitatieve en kwalitatieve zin de vinger aan de pols te houden. De Monitor vulde de informatie uit focusgroepen, trendrapportages en bilaterale contacten tussen experimenten en Projectbureau aan met informatie van de experimenten zelf. De monitorgegevens zullen verder worden gebruikt bij de evaluatie van de Stimuleringsmaatregel, die door het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) wordt uitgevoerd.

Vier metingen

In totaal zijn er vier metingen van de Monitor geweest, waarover steeds afzonderlijk aan het Projectbureau Dagindeling is gerapporteerd. Na de tweede meting is er een samenvattend rapport gemaakt, Dagindeling Halverwege.

Bij geen van de eerdere metingen kon een compleet beeld over alle experimenten worden gerapporteerd, omdat er nooit meer dan circa 110 experimenten tegelijkertijd in uitvoering waren. Looptijden, startdata en beëindigingen waren namelijk verschillend. Op de verschillende peildata waren sommige experimenten al langer bezig, terwijl andere nog in de voorbereidingsfase verkeerden. Inmiddels loopt de subsidieperiode ten einde, waardoor het mogelijk is om, door het combineren van gegevens uit de vier metingen, een compleet beeld over alle 140 experimenten te vormen.

Overzicht

In dit rapport geven we een overzicht van alle 140 experimenten. We beperken ons hier tot een selectie uit de Monitorgegevens, waarvan we denken dat die voor een bredere kring van geïnteresseerden van belang is. Daarmee is de bruikbaarheid van de gegevens niet uitgeput. Ze worden gebruikt bij het opstellen van het eindadvies van de Stuurgroep Dagindeling en, los daarvan, voor de evaluatie van de Stimuleringsmaatregel Dagindeling door het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Het voorliggende rapport is dus géén evaluatie, maar vooral een beschrijving van de hoofdlijnen van drie jaar experimenteren met 140 experimenten, waarin meer dan 1.000 instellingen en bedrijven hebben samengewerkt aan oplossingen voor dagindelingsvraagstukken.

Hoofdthema's

In de activiteiten van de experimenten zijn vijf hoofdthema's aan te wijzen.

Ongeveer een derde van de experimenten heeft zich gericht op de samenwerking tussen voorzieningen op het gebied van onderwijs, opvang en vrije tijd. Ze hebben gewerkt aan flexibele vormen van kinderopvang (onder andere in de vorm van zorgondernemerschap) en aan het samenbrengen van de brede school-gedachte (met de nadruk op kinderen) met de combinatie werk-privé (waarin de ouders centraal staan).

Het tweede grote thema, met bijna dertig procent van de experimenten, is de werk-privébalans in arbeidsorganisaties, met onderwerpen als arbeidstijdenmanagement (aangepaste werktijden, flexibele werktijden) en telewerken.

Dan zijn er drie thema's met elk ongeveer tien procent van de experimenten: lokaal sociaal beleid (zoals de ondersteuning van mantelzorgers en de facilitering van informele netwerken voor onderlinge samenwerking in buurten en dorpen), persoonlijke dienstverlening (als nieuwe bedrijfstak, als combinatie van voorheen afzonderlijk geleverde diensten en als arbeidsvoorwaarde) en ruimtelijke ordening en vervoer (de ontwikkeling van dienstenknooppunten, clustering van voorzieningen, aandacht voor dagindelingsconcepten in bestemmingsplannen en verbeterde vervoersregelingen).

Daarnaast heeft een beperkt aantal experimenten zich op algemene thema's als toegankelijkheid, betaalbaarheid en openingstijden van voorzieningen gericht.

Geografische spreiding

De experimenten zijn door heel Nederland uitgevoerd. Zo'n veertig procent is in een grote gemeente uitgevoerd en ruim een kwart in een middelgrote of kleinere gemeente. Een derde van de experimenten kende een regionale of landelijke opzet. Tegenover de vele experimenten in de Randstadprovincies Noord- en Zuid-Holland en Utrecht staat een vijfde van de experimenten die zich met nadruk op dagindelingsvraagstukken in het landelijke gebied hebben gericht. Dat laatste vraagt om een ander type oplossingen, omdat de kleinere bevolkingsdichtheid het moeilijk maakt om voldoende draagvlak voor nieuwe voorzieningen te vinden.

Samenwerking

De experimenten zijn meestal geen geïsoleerde initiatieven, maar samenwerkingsverbanden. Gemiddeld werken er zes instanties in een experiment samen. Buiten de initiatiefnemers (meestal maatschappelijke organisaties of gemeenten) zijn dat voor de helft maatschappelijke organisaties en voor de helft bedrijven. Twee derde van de experimenten verwacht dat de samenwerking blijvend is. Bundeling van kennis, expertise en netwerken geldt als de belangrijkste meerwaarde van samenwerking.

Doelgroepen en bereik

Het gaat niet om experimenten voor *insiders* (beleidsmakers, professionals). Enkele experimenten richten zich uitsluitend op (beïnvloeding van) professionals, maar de meeste experimenten werken in de praktijk aan diensten en concrete oplossingen voor taakcombineerders. Binnen de groep taakcombineerders die door de experimenten wordt bereikt kunnen verschillende maar elkaar deels overlappende subgroepen worden onderscheiden. De experimenten bereiken tweeverdieners (gemiddeld 54% van het bereik), niet-stedelijke taakcombineerders (31%), taakcombineerders met een laag inkomen (25%), alleenstaande ouders (20%), allochtonen (18%) en ouderen (17%). De experimenten rond de thema's samenwerking tussen voorzieningen op het gebied van onderwijs, opvang en vrije tijd, ruimtelijke ordening en vervoer en persoonlijke dienstverlening hebben relatief veel tweeverdieners bereikt. De experimenten over het thema lokaal sociaal beleid bereikten juist veel ouderen en allochtonen.

Knelpunten

Veel experimenten geven aan dat ze op knelpunten zijn gestuit. Dit is deels als een *resultaat* van de subsidieregeling te beschouwen: er wordt immers duidelijk in welk opzicht de bestaande wet- en regelgeving belemmeringen voor de combinatie van werk en privé oplevert. Er kan dan naar oplossingen worden gezocht. Met name de fiscale en de arbeidswetgeving worden in dit verband vaak genoemd. Ook problemen met bestemmingsplannen komen regelmatig voor. Inmiddels is een deel van de belemmeringen onderwerp van interdepartementaal overleg geworden.

Voortzetting experimenten

De Monitorgegevens laten zien dat veel van de experimenten na afloop van de subsidieperiode geheel of gedeeltelijk worden voortgezet. Dat kan in verschillende vormen zijn: zichzelf bedruipend door inkomsten uit dienstverlening, als onderdeel van (lokaal) beleid of gefinancierd uit andere bronnen. Een beperkt aantal experimenten is beëindigd, voor de helft omdat het doel bereikt is, voor de andere helft omdat het doel niet gerealiseerd kon worden. Het overgrote deel van de experimenten heeft belangstelling van beleidsmakers (in de vorm van presentaties, informatievoorziening of opname in beleid) en politici (met name lokale politici) getrokken. Lokale en regionale media hebben de experimenten weten te vinden.

Evaluatie

In een door het SCP uit te voeren afsluitende evaluatie zal, mede op basis van de Monitorgegevens, worden onderzocht in hoeverre de resultaten van de 140 experimenten hebben bijgedragen aan de verbetering van de mogelijkheden om werk en privé te combineren.

1 INLEIDING: STIMULERINGSMAATREGEL, EXPERIMENTEN EN MONITOR

1.1 De Stimuleringsmaatregel Dagindeling

Steeds meer mannen en vrouwen combineren arbeid met privé-activiteiten: het kostwinnersmodel is op zijn retour en het aantal tweeverdieners en éé noudergezinnen is in de afgelopen decennia gestaag toegenomen. De maatschappelijke randvoorwaarden voor een goede combinatie van werk en privé zijn niet in hetzelfde tempo mee veranderd: de maatschappij is in veel opzichten nog steeds ingericht op basis van het kostwinnersmodel. Dit komt tot uitdrukking in het aanbod en de inrichting van voorzieningen (met name die rond de zorg voor en het onderwijs aan kinderen, twee van de belangrijkste structurerende elementen van de dagindeling), het aanbod van persoonlijke diensten, de ruimtelijke situering en samenhang van voorzieningen en de inrichting van arbeidsorganisaties. Dat wil niet zeggen dat alles bij het oude is gebleven: in de afgelopen jaren zijn de nodige veranderingen waarneembaar, onder invloed van sociaal-culturele ontwikkelingen (acceptatie van nieuwe samenlevingsvormen), overheidsbeleid (onder andere op het gebied van de kinderopvang) en maatschappelijke ontwikkelingen (waarbij met name de toegenomen arbeidsdeelname van vrouwen in het oog springt). Arbeidsorganisaties ervaren, ondanks de wisselende economische omstandigheden, steeds sterker de noodzaak om vrouwen te werven en te binden en zijn ook steeds vaker bereid om mee te denken over oplossingen voor de dagindelingsproblemen die dat - voor zowel mannen als vrouwen - met zich meebrengt.

Om het vinden en toepassen van oplossingen voor dagindelingsvraagstukken te stimuleren heeft het kabinet in 1999 de Stimuleringsmaatregel Dagindeling in het leven geroepen. De gedachte achter de Stimuleringsmaatregel is dat de combinatie van werk en privé verder vereenvoudigd moet worden, voor mannen en vrouwen, voor verschillende inkomensgroepen en voor uiteenlopende regio's. Dat betekent: (soms prille) initiatieven ondersteunen, nieuwe ideeën stimuleren, de uitvoerbaarheid toetsen, ervaringen uitwisselen en uitkomsten verspreiden.

De Stimuleringsmaatregel is uitgevoerd door het Projectbureau Dagindeling, onderdeel van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), Directie Coördinatie Emancipatiebeleid (DCE). De Stuurgroep Dagindeling vervult een adviserende en een ambassadeursrol. In totaal was er een budget van € 27 miljoen beschikbaar voor een periode van vier jaar.

1.2 Experimenten

In het kader van de Stimuleringsmaatregel Dagindeling zijn experimenten uitgevoerd, gericht op veranderingen in de inrichting van de samenleving, met het oog op een sociale infrastructuur waarin taakcombineerders een efficiënte dagindeling kunnen creëren. De experimenten zijn initiatieven van maatschappelijke organisaties, gemeenten, provincies en bedrijven. In totaal hebben 140 experimenten in het kader van de Stimuleringsmaatregel subsidie ontvangen. Sommige hebben vanaf het begin van de maatregel gelopen, andere kregen pas later subsidie, waardoor hun looptijd veel korter was. De experimenten verschillen onderling in doelstelling, in doelgroep en in aanpak.

De experimenten zijn op grond van de belangrijkste invalshoeken door het Projectbureau Dagindeling in focusgroepen ondergebracht. Deze focusgroepen kwamen regelmatig bij elkaar om kennis en ervaring uit te wisselen. Daarnaast leveren de bijeenkomsten het Projectbureau Dagindeling input voor beleidsontwikkeling. De focusgroepen werden begeleid door medewerkers van het Projectbureau Dagindeling en het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW).

Er waren vijf focusgroepen die aansloten bij de onderscheiden thema's en één focusgroep die zich specifiek op dagindelingsvraagstukken in het landelijk gebied richtte.

1.3 De Monitor Dagindeling

Voor het volgen van ontwikkelingen in en ervaringen van de experimenten is een monitoringinstrument opgezet, de Monitor Dagindeling. De Monitor is niet zozeer gericht op het volgen of evalueren van afzonderlijke experimenten, maar beoogt op een gestructureerde wijze overzicht te bieden over wat er in de experimenten speelt, welke ervaringen er worden opgedaan, welke belemmeringen worden ervaren en in hoeverre er raakvlakken met andere beleidsterreinen (met de bijbehorende regelgeving) zijn.

De Monitor is gevuld met informatie van de experimenten, die is verzameld uit dossiers met projectgegevens bij het Projectbureau en door halfjaarlijkse schriftelijke informatierondes onder alle experimenten. Het gaat om gegevens over de opzet en uitvoering van de experimenten en om gegevens over de voortgang en de ervaringen. De Monitor bevat gegevens en opvattingen van de initiatiefnemers en medewerkers van de experimenten, niet van de medewerkers van het Projectbureau Dagindeling. Er zijn in totaal vier informatierondes uitgevoerd, in maart 2001, in september 2001, in maart 2002 en in oktober 2002 (zie tabel 1.1).

Tabel 1.1 Aantal experimenten naar meetmoment

	maart 2001	september 2001	maart 2002	oktober 2002
Aantal lopende experimenten	105	129	127	75
Respons	90 (86%)	109 (85%)	116 (91%)	60 (80%)

Aanvullend op deze kwantitatieve gegevensverzameling is er op beperkte schaal kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Dit kwalitatieve deel van de Monitor heeft twee keer plaatsgevonden om achtergronden te belichten van enkele onderwerpen die, op grond van de kwantitatieve gegevens, opmerkelijk werden geacht.

Het kwalitatieve onderzoek na de eerste monitorronde in maart 2001 had betrekking op de succesfactoren van de experimenten. Hiervoor zijn vijftien experimenten telefonisch benaderd, alle gericht op brede schoolontwikkeling, combinatie en uitbreiding van diensten of flexibele vormen van opvang.

De tweede kwalitatieve ronde, in oktober 2001, was op de onderwerpen navolging, samenwerking en knelpunten gericht. Met betrekking tot navolging was het doel te achterhalen in hoeverre belangstelling voor, navolging van, vervolg op en uitbreiding van de experimenten te bestempelen zijn als 'opname van de beleidsdoelstellingen dagindeling in regulier beleid'. Samenwerking ging over kenmerken van de samenwerkingsverbanden, met name het publiek-private, het vernieuwende en het blijvende karakter ervan. Wat betreft de knelpunten is geprobeerd een meer gedetailleerde uitleg van de knelpunten en omgang daarmee te verkrijgen.

Voor de tweede kwalitatieve ronde zijn medewerkers van zestien experimenten telefonisch geïnterviewd. De experimenten zijn geselecteerd op grond van de schriftelijke gegevensverzameling. Voor de selectie zijn succesindicatoren geconstrueerd op basis van antwoorden op vragen over navolging, samenwerking en knelpunten. Een experiment werd geselecteerd bij een hoge score op een van de indicatoren.

1.4 Het eindrapport

Over elk van de vier metingen is een deelrapport opgesteld. Dat ging steeds over het deel van de experimenten die op de onderscheiden peildata in uitvoering waren: minimaal 99 en maximaal 116 experimenten. In dit eindrapport doen we verslag over alle 140 experimenten, waarbij de gegevens uit de vier metingen worden gecombineerd. Allereerst wordt een overzicht gegeven van de projectgegevens: waar gaan de experimenten over, wie voeren ze uit en waar richten ze zich op? Dit is gemeten met behulp van een vragenlijst waarop de experimenten hun basiskennmerken, hun werkwijze en speciale accenten en doelstellingen hebben weergegeven. Vervolgens komen voortgang en resultaten aan bod. De basis voor de gepresenteerde gegevens is steeds de schriftelijke meting bij (bijna) alle experimenten; waar mogelijk

worden overzichten aangevuld en geïllustreerd met informatie uit de interviews bij een beperkt aantal experimenten.

De gegevens over de experimenten zijn beschrijvend. Het rapport bevat geen evaluatie. Deze wordt afzonderlijk uitgevoerd door het Sociaal en Cultureel Planbureau. De monitorgegevens zullen hiervoor (mede) als input dienen.

2 DE EXPERIMENTEN

In dit hoofdstuk worden de experimenten beschreven aan de hand van de inhoudelijke kenmerken *oplossingsrichtingen*, *plaats van uitvoering*, *doelgroepen* en *aandachtsgebieden*. Daarnaast wordt stilgestaan bij aanvragers, uitvoerders en samenwerkingspartners en bij de looptijd en de voortgang van de experimenten.

2.1 Inhoudelijke kenmerken

Thema's en oplossingsrichtingen

Bij de toekenning van de subsidies is er zorg voor gedragen dat er voldoende variatie bestaat in de thema's waarop de experimenten zich richten. Om op een zo breed mogelijk terrein kennis en ervaring op te doen over (mogelijke) oplossingen voor dagindingsproblemen zijn niet alleen experimenten geselecteerd die producten of diensten willen aanbieden die reeds (in meer of mindere mate) bekend zijn, maar zijn er nadrukkelijk ook experimenten in de selectie opgenomen die voor geheel nieuwe concepten hebben gekozen.

In de activiteiten van de experimenten zijn vijf hoofdthema's aan te wijzen, te weten:

- samenwerking tussen voorzieningen op het gebied van onderwijs, opvang en vrije tijd (brede schoolontwikkeling, flexibele vormen van kinderopvang);
- lokaal sociaal beleid (ondersteuning mantelzorg, facilitering informele netwerken, dagindeling en sociale cohesie in buurten en dorpen);
- persoonlijke dienstverlening (persoonlijke dienstverlening als nieuwe bedrijfstak of als arbeidsvoorwaarde, combinatie van diensten);
- ruimtelijke ordening en vervoer (dienstenknooppunten, clustering van voorzieningen, dagindeling in wijkontwikkelingsconcepten, integratie van vervoersregelingen);
- werk-privébalans in arbeidsorganisaties (arbeidstijdenmanagement, organisatiecultuur, tewerken).

Daarnaast heeft een beperkt aantal experimenten zich op algemene thema's als toegankelijkheid, betaalbaarheid en openingstijden van voorzieningen gericht.

Meer dan de helft van de geselecteerde experimenten richt zich op de thema's *samenwerking tussen voorzieningen op het gebied van onderwijs, opvang en vrije tijd* en *werk-privébalans in arbeidsorganisaties*. In tabel 2.1 wordt een overzicht gegeven van de verdeling van de experimenten over de zes thema's. De indeling is gebaseerd op de eigen opgave van de experimenten.

Tabel 2.1 Experimenten dagindeling naar thema

Thema	Aantal experimenten	Percentage
Samenwerking voorzieningen onderwijs, opvang en vrije tijd	49	35
Lokaal sociaal beleid	16	11
Persoonlijke dienstverlening	15	11
Ruimtelijke ordening en vervoer	13	9
Werk-privébalans in arbeidsorganisaties	39	28
Algemeen	7	5
Onbekend	1	1

Per thema is een aantal zogenaamde oplossingsrichtingen geformuleerd, die een verdere differentiatie van de hoofdthema's inhouden. De oplossingsrichtingen geven aan langs welke weg de experimenten een bijdrage willen leveren aan de oplossing van dagindelingsproblemen en wijzen dus op de kern van de aanpak. In tabel 2.2 wordt een overzicht gegeven van de oplossingsrichtingen, en wordt weergegeven welke oplossingsrichtingen de belangrijkste en de op één na belangrijkste zijn waaraan de experimenten hebben gewerkt. Opnieuw gaat het hier om de eigen opgave van de experimenten.

Tabel 2.2 Oplossingsrichtingen (aantal experimenten dat oplossingsrichting noemt)

Thema	Oplossingsrichting	Eerste oplossing	Tweede oplossing
Samenwerking voorzieningen onderwijs, opvang en vrije tijd	1. Brede schoolontwikkeling: samenhang voor-, tussen- en naschoolse opvang, onderwijs en vrije tijdsvoorzieningen	26	19
	2. Brede schoolontwikkeling: multifunctioneel gebouwgebruik	2	1
	3. Brede schoolontwikkeling: combinatie en uitbreiding diensten	6	4
	4. Brede schoolontwikkeling: verruiming openingstijden	0	0
	5. Brede schoolontwikkeling: gecombineerde functies voor opvang en onderwijs	3	2
	6. Flexibele vormen van opvang: (markt)vormen flexibele opvang/zorgondernemerschap	12	9
Lokaal sociaal beleid	7. Ondersteuning mantelzorg	7	5
	8. Dagindeling en sociale cohesie in buurten en dorpen	7	5
	9. Facilitering informele netwerken	2	1
Persoonlijke dienstverlening	10. Persoonlijke dienstverlening als nieuwe bedrijfstak	7	5
	11. Combinatie van diensten	6	4
	12. Persoonlijke dienstverlening als arbeidsvoorwaarde	2	1
Ruimtelijke ordening en vervoer	13. Dienstenknooppunten	2	1
	14. Clustering van voorzieningen	3	2
	15. Dagindeling in wijkontwikkelingsconcepten (incl. bestemmingsplannen)	5	4
	16. Integratie van vervoersregelingen zowel publiek als privaat	3	0
Werk-privébalans in arbeidsorganisaties	17. Arbeidstijdenmanagement	16	11
	18. Cultuur "werken en leven"	17	12
	19. Telewerken	6	4
Algemeen	20. Toegankelijkheid en betaalbaarheid	2	1
	21. Afstemming tijden	5	4

De oplossingsrichting *brede schoolontwikkeling: samenhang voor-, tussen- en naschoolse opvang, onderwijs en vrijetijdsvoorzieningen* is zowel als eerste en als tweede oplossing het meest genoemd. Binnen hetzelfde thema is ook *flexibele vormen van opvang: (markt)vormen flexibele opvang/zorgondernemerschap* relatief vaak genoemd.

Experimenten die zich richten op het thema *werk-privébalans in arbeidsorganisaties* proberen vooral het combineren van werk en privé op de agenda van de organisatie te krijgen (*cultuur 'werken en leven'*) en het *arbeidstijdenmanagement* te verbeteren.

De experimenten hebben zelf nog oplossingsrichtingen toegevoegd aan de bovenstaande lijst. De volgende oplossingsrichtingen zijn meer dan eens genoemd:

- reïntegratie van zieke werknemers;
- participatie van allochtone ouders;
- ondersteuning van ouderen, zieken en gehandicapten die zelfstandig wonen;
- cultuuromslag met betrekking tot het denken over vrijwilligerswerk;
- afstemmen vraag van cliënt/zorgvrager en mogelijkheden medewerker/zorgverlener;
- stimuleren bewustwordingsproces rondom dagindeling.

Plaats van uitvoering

De dagindelingsexperimenten zijn door heel Nederland uitgevoerd, maar geografisch gezien relatief vaak in de Randstad en naar omvang van de plaats van uitvoering relatief vaak in grotere gemeenten. Volgens opgave van de experimenten is ruim veertig procent van de experimenten uitgevoerd in een grote gemeente. Dat betekent overigens niet dat het bereik van deze experimenten de gemeentegrenzen niet heeft overschreden. Elf procent van de experimenten heeft een echt grootstedelijke karakter. Evenmin betekent uitvoering in een grote gemeente per definitie dat de experimenten onderdeel uitmaken van het Grote Steden Beleid (GSB). Ongeveer vijftien procent van de experimenten maakt formeel deel uit van het GSB van de gemeente waarin het experiment wordt uitgevoerd.

Tabel 2.3 geeft een overzicht van de plaats van uitvoering van de experimenten.

Tabel 2.3 Plaats van uitvoering

Plaats van uitvoering	Aantal	Percentage
Grote gemeente (>100.000)	58	41
Regionaal	27	19
Middelgrote gemeente (25.000-100.000)	25	18
Kleine gemeente (<25.000)	14	10
Landelijk	13	9
Onbekend	3	2

In tabel 2.4 en figuur 2.1 wordt een overzicht gegeven van de ruimtelijke spreiding van de experimenten over de provincies. Bijna de helft van de experimenten wordt in of vanuit de Randstedelijke provincies Noord- en Zuid-Holland en Utrecht uitgevoerd. Zo'n twintig procent van de experimenten zegt zich uitdrukkelijk op het landelijk gebied te richten.

Tabel 2.4 Provincie van uitvoering

	Aantal experimenten	Percentage
Groningen	4	3
Friesland	7	5
Drenthe	8	6
Overijssel	14	10
Gelderland	8	6
Utrecht	20	14
Flevoland	4	3
Noord-Holland	23	16
Zuid-Holland	24	17
Zeeland	5	4
Noord-Brabant	12	9
Limburg	8	6
Landelijk	3	2
Totaal	140	100

Figuur 2.1 Geografische spreiding experimenten

Doelgroepen en aandachtsgebieden

De experimenten dagindeling richten zich vrijwel allemaal direct op taakcombineerders: 45 procent richt zich uitsluitend op taakcombineerders, 42 procent richt zich daarnaast ook op beleidsmakers en professionals en 6 procent van de experimenten is exclusief op de profes-

sionals gericht. De doelgroep van professionals is vooral sterk vertegenwoordigd bij de experimenten met ruimtelijke ordening en vervoer als oplossingsrichting.

De experimenten konden aangeven dat zij zich op bepaalde subgroepen richten. Tabel 2.5 geeft een overzicht.

Tabel 2.5 Doelgroepen (meer dan één antwoord mogelijk)

Doelgroepen	Aantal	Percentage
Taakcombineerders met onregelmatige werktijden	68	49
Vrouwen	59	42
Vrijwilligers	31	22
Ouderen	24	17
Multicultureel	23	16
Zieke kinderen	18	13
Mantelzorgers	17	12
Geen opgave	13	9

Om het mogelijk te maken de experimenten in te delen en te selecteren op inhoudelijke criteria is de experimenten verder gevraagd om aan de hand van een keuzelijst aan te geven op welke specifieke aandachtsgebieden ze zich richten. De experimenten hadden de mogelijkheid om meerdere aandachtsgebieden en doelgroepen te noemen. Tabel 2.6 geeft een overzicht van de meest genoemde aandachtsgebieden.

Tabel 2.6 Aandachtsgebieden (meer dan één antwoord mogelijk)

Aandachtsgebieden	Aantal	Percentage
Cultuuromslag in arbeidsorganisaties	46	33
Werkgelegenheidsperspectief (o.a. voor laaggeschoolden)	37	26
Zorgondernemerschap	30	21
Bereikbaarheidsscenario	30	21
Landelijk gebied	26	19
Sociaal-culturele achterstand	23	16
Nieuwe toepassingen ICT	17	12
Grootstedelijk	16	11
Nieuwe bestuurlijke arrangementen	10	7
Franchisemodel	8	6
Geen opgave	13	9

De volgende combinaties van doelgroepen en aandachtsgebieden kwamen vaak voor:

- sociaal-culturele achterstand, multicultureel, grootstedelijk;
- zorgondernemerschap, werkgelegenheidsperspectief (onder andere voor laaggeschoolden), franchisemodel;
- ouderen, mantelzorg;
- taakcombineerders met onregelmatige werktijden, zieke kinderen & vrouwen.

2.2 Aanvragers, uitvoerders en samenwerkingsverbanden

Het zijn vooral maatschappelijke organisaties (waaronder organisaties uit de non-profitsector worden verstaan) die het voortouw hebben genomen bij de dagindelingsexperimenten: in een ruime meerderheid van de gevallen (bijna 60%) zijn zij subsidieaanvrager. Iets minder dan een kwart van de aanvragers bestaat uit gemeenten. De experimenten die zijn aangevraagd door maatschappelijke organisaties zijn terug te vinden bij elk thema. De gemeente als aanvrager richt zich in bijna de helft van de door haar aangevraagde experimenten op het thema *samenwerking tussen voorzieningen op het gebied van onderwijs, opvang en vrije tijd*. Experimenten met als thema *werk-privébalans in arbeidsorganisaties* zijn vooral opgezet door bedrijven (zowel uit het MKB als grote ondernemingen) en werknemers- en werkgeversorganisaties (tabel 2.7).

Tabel 2.7 Verdeling van het type aanvrager en uitvoerder

Typering	Aanvrager	Uitvoerder
Maatschappelijke organisatie	83 (59%)	85 (61%)
Gemeente	28 (20%)	16 (11%)
Bedrijf >100 werknemers	11 (8%)	10 (7%)
MKB (bedrijf <100 werknemers)	10 (7%)	20 (14%)
Werknemersorganisatie	3 (2%)	3 (2%)
Provincie	1 (1%)	0 (0%)
Werkgeversorganisatie	2 (1%)	1 (1%)
Onbekend/n.v.t.	2 (1%)	5 (4%)
Totaal	140	140

Bij elk thema zijn maatschappelijke organisaties in het overgrote deel van de gevallen de uitvoerder. Ook nu komt de categorie gemeente op de tweede plaats, zij het dat het verschil met de maatschappelijke organisaties nu groter is. De oorzaak hiervan moet worden gezocht in het feit dat sommige gemeenten een zelfstandige uitvoeringsorganisatie oprichten of de uitvoering uitbesteden aan derden.

De uitvoerende organisaties zijn voor een vijfde deel bedrijven, waarbij het in de ruime meerderheid van de gevallen om bedrijven uit het MKB (< 100 werknemers) gaat. Vaak zijn dit adviesbureaus en in enkele gevallen al dan niet speciaal voor het experiment in het leven geroepen projectorganisaties.

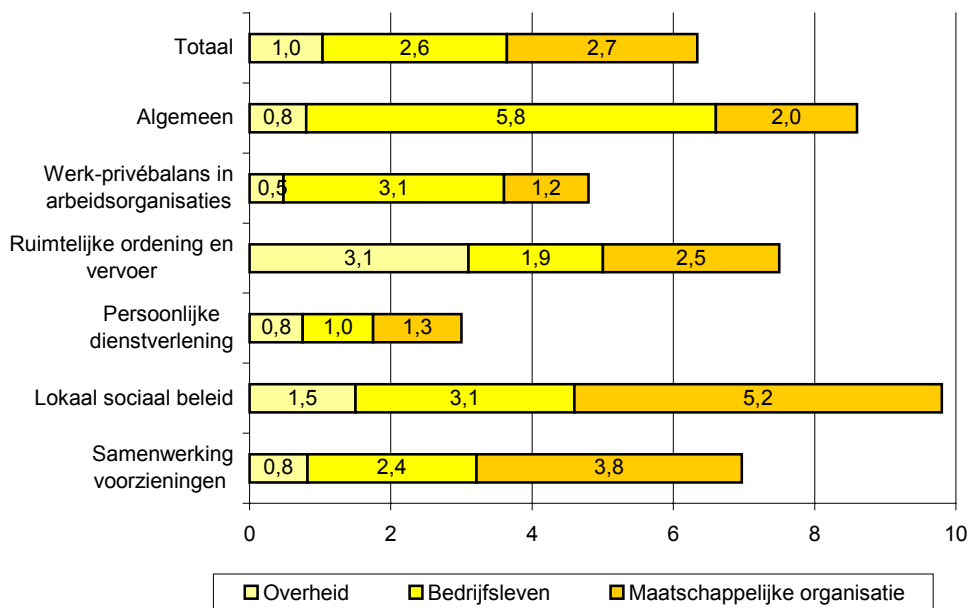
Experimenten die door het bedrijfsleven worden uitgevoerd, houden zich in meer dan de helft van de gevallen bezig met het thema *werk-privébalans in arbeidsorganisaties*.

Samenwerking

Gemiddeld werken in de experimenten 6,3 partijen met de formele uitvoerder samen. Dit getal is een onderschatting, omdat een beperkt aantal experimenten uit de telling is gehouden omdat zij met tientallen partijen samenwerken en daarmee het beeld zouden vertekenen. De

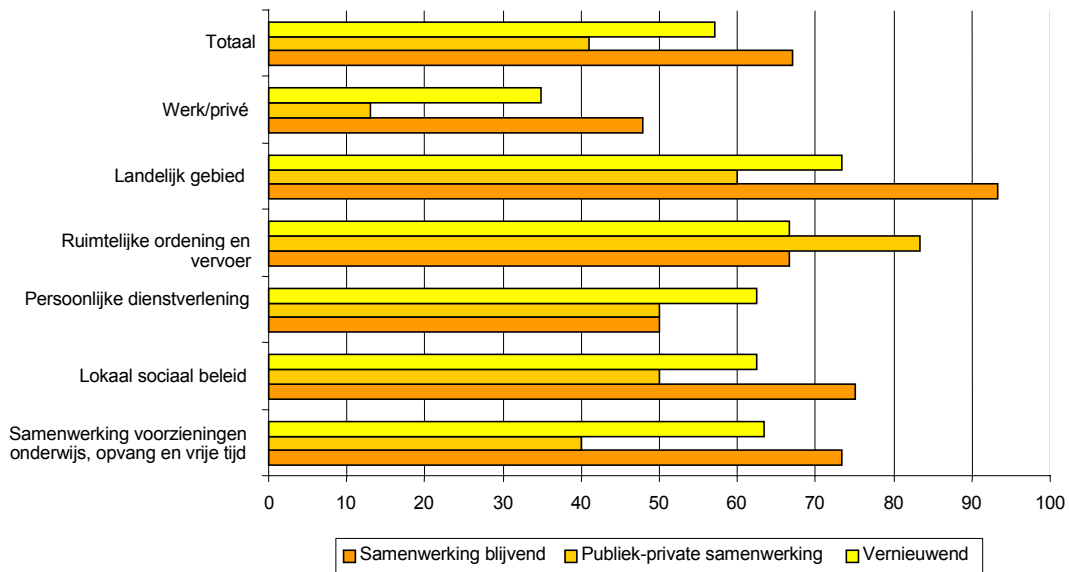
samenwerkingspartij(en) zijn in een ruime meerderheid van de gevallen te typeren als maatschappelijke organisatie. Het aantal partners is het hoogst bij experimenten met als thema *Lokaal sociaal beleid*. Het aantal maatschappelijke organisaties waarmee men samenwerkt is hier ook veruit het grootst. Gekeken naar het aantal organisaties waarmee wordt samengewerkt valt op dat het aantal maatschappelijke organisaties waarmee wordt samengewerkt (2,7) ongeveer even groot is als het aantal organisaties afkomstig uit het bedrijfsleven (2,6).

Figuur 2.2 Aantal organisaties waarmee wordt samengewerkt naar oplossingsrichting

Ruim de helft van de respondenten geeft aan dat het om vernieuwende vormen van samenwerking gaat. Ruim twee derde van de experimenten verwacht dat de samenwerkingsverbanden tenminste deels blijvend zijn. Het aandeel *pps-constructies* (publiek-private samenwerking; experimenten waarbij een overheid en een private partner samen een product of dienst ontwikkelen en/of exploiteren) bedraagt circa veertig procent. In figuur 2.3 wordt een naar focusgroep verbijzonderd overzicht van de status van de samenwerkingsverbanden gegeven.

Figuur 2.3 Status samenwerkingsverbanden naar focusgroep (in %)

De meest genoemde meerwaarde van samenwerking is de bundeling van kennis, expertise en netwerken. Ook de bundeling van geldstromen en van activiteiten wordt vaak als voordeel van samenwerking genoemd, evenals het delen van verantwoordelijkheid en daarmee het vergroten van het draagvlak voor het experiment.

Door zo'n vijftien procent van de experimenten wordt samenwerking soms als een belemmering ervaren.

Voor het niet slagen van (voorgenomen) samenwerkingsverbanden worden uiteenlopende verklaringen gegeven. Zo kwam het voor dat het product dat de partner leverde onder de maat was en dat een partner uit het samenwerkingsverband besloot te stappen om vervolgens zelf de ontwikkelde dienst aan te bieden.

Uit het kwalitatieve onderzoek blijkt dat experimenten een volwaardige invulling aan de samenwerking geven. De experimenten zeggen zelf vaak de regie in handen te hebben, of de (mede-)ontwikkelaar van de ideeën te zijn. Door veel overleg met de samenwerkingspartners te voeren raken deze meer bij het experiment betrokken en ontstaat er een gevoel van gedeelde verantwoordelijkheid. Opgemerkt wordt dat dit de enige manier is om de samenwerking echt inhoud te geven.

Gemeenten kiezen soms de rol van ambassadeur of ondersteuner van het experiment. Bedrijven die in publiek-private samenwerkingsverbanden meedoen leveren soms een inhoudelijke bijdrage aan het experiment, maar blijken vaker vooral een uitvoerende rol te hebben.

De problemen die zich bij publiek-private samenwerking voordoen hebben veelal te maken met het verschil in doelstelling tussen de organisaties. Bedrijven moeten winst maken en als

een reorganisatie met als doel de efficiency te verhogen leidt tot het besluit dat de samenwerking met een dagindelingexperiment niet rendabel is, kan het gebeuren dat de samenwerking - ongeacht een eventuele intentieverklaring - wordt verbroken. Een samenwerkingsverband tussen partners met zulke verschillende doelstellingen werkt alleen als de relatie tussen de partners zeer goed is.

Daarnaast belemmeren de commerciële belangen van bedrijven de samenwerking soms. Het meedoen aan een experiment uit angst om marktaandeel te verliezen wordt door experimenten niet als een goede basis voor samenwerking gezien. In hun ogen moeten beide partijen een niet-defensieve motivatie hebben.

Het positieve effect van publiek-private samenwerking is het leren van elkaars werkwijze. Maatschappelijke organisaties leren van de vraag- en winstgestuurde aanpak van bedrijven. Voor bedrijven kan een in hun ogen niet gebruikelijke maatschappelijke doelstelling een extra dimensie aan het werk geven.

2.3 Voortgang

Ruim de helft van de experimenten is erin geslaagd zich aan de oorspronkelijke tijdsplanning te houden. Over de gehele looptijd van de Monitor genomen gaf 25 tot 45 procent van de experimenten aan dat zij achter lagen op het schema. Personeelsgebrek was de meest genoemde oorzaak van de vertragingen. Ook problemen met de samenwerking of interne problemen binnen de organisaties van de samenwerkingspartners hebben bij sommige experimenten voor vertraging gezorgd. Ten slotte zegt men in sommige gevallen te laat of niet over aanvullende middelen te hebben kunnen beschikken om het experiment van de grond te krijgen.

Experimenten die zich bezighouden met brede schoolontwikkeling hebben relatief vaak vertraging opgelopen. Dit is toe te schrijven aan de vele partijen die bij de brede schoolontwikkeling betrokken zijn die met verschillende en soms tegenstrijdige wet- en regelgeving te maken hebben. Daardoor is het moeilijk om tot een model te komen dat voor alle partijen werkbaar is. Bovendien wordt door verschillende experimenten opgemerkt dat het opzetten van een school een tijdrovend proces is. Daarnaast vormt personeelsgebrek ook onder deze groep experimenten een belangrijke reden voor de vertragingen.

3 PRODUCTEN EN BEREIK

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de experimenten beschreven: de producten en diensten die tot stand zijn gebracht, het bereik van de experimenten, de aandacht in de media en de aandacht van politici en beleidsmakers.

3.1 Producten en diensten

De experimenten hebben aan de hand van een lijst met zeventig producten en diensten kunnen aangegeven welke producten en diensten ze (deels) hebben gerealiseerd. Vanwege het grote aantal antwoordmogelijkheden is de spreiding van de antwoorden vrij groot. Volgens verwachting worden producten en diensten met een algemeen karakter het meest genoemd; deze producten en diensten kunnen immers door inhoudelijk sterk uiteenlopende experimenten worden voortgebracht. Meer dan veertig keer genoemd zijn (in afnemende volgorde) ‘publicatie in krant of tijdschrift’ (59x), ‘folder/informatiebrochure’, ‘onderzoek naar behoefte’, ‘draagvlak/bewustwording’, ‘presentatie’, ‘onderzoek naar knelpunten’, ‘samenwerkingsverband’ en ‘enquête’ (43x).

Tegenover de meer algemene producten en diensten die veel worden genoemd staan producten en diensten die een sterke samenhang hebben met de opzet en de doelstellingen van de experimenten. Relatief veel genoemd in deze categorie worden ‘persoonlijke dienstverlening’ (20x), ‘tussen- en naschoolse opvang’ (elk 18x), ‘vakantieopvang’ (15x) en ‘activiteitenaanbod cultuur/muziek’ (14x). Minder dan 5 keer worden genoemd ‘bedrijfsopvang’, ‘opvang door thuisleidsters’, ‘modelarbeidsovereenkomst’, ‘gids’, ‘24-uursopvang’, ‘eetcafé’, ‘franchiseorganisatie’ en ‘winkel’. Gerealiseerde producten of diensten die buiten de opgestelde lijst vallen zijn onder andere (elk één keer genoemd) ‘peuterspeelzaal’, ‘ontkooking van beleid’ en ‘flexibilisering inzet vrijwilligers’.

3.2 Bereik

Potentieel bereik: omvang doelgroep

De omvang van de doelgroep waarop de experimenten zich direct richten, is overwegend of klein (< 250 personen) of groot (> 1.000 personen). Een voorbeeld van een experiment dat zich op een kleine doelgroep richt is een bedrijf dat intern het werkproces zo wil inrichten dat de werk-privébalans van de medewerkers gewaarborgd is. Met tien medewerkers heeft dit experiment een kleine directe doelgroep. Omdat de resultaten van dit soort kleinschalige experimenten ook voor vergelijkbare bedrijven bruikbaar zijn, is het indirecte bereik veel

groter. In dit specifieke geval wordt het indirecte bereik geschat op enkele tientallen bedrijven met in totaal zo'n 2.500 medewerkers. Een grote directe doelgroep wordt vaak genoemd als experimenten zich richten op bedrijven, organisaties of buurten of als het gaat om bewustwording van grote groepen werknemers of bewoners. Zo worden dienstenknooppunten voor een wijk opgezet of wordt een groep werknemers via een bedrijfskrant geïnformeerd over dagindingsproblematiek.

Ongeveer een derde van de experimenten die een kwantitatieve waarde toekennen aan de omvang van haar doelgroep richt zich op 250 personen of minder. Bijna de helft richt zich op een doelgroep van meer dan 1.000 personen. Ongeveer vijftien procent richt zich met het experiment direct op meer dan 10.000 personen.

Werkelijk bereik: feitelijke gebruikers

Het is zinvol om bij de omvang van het werkelijke bereik onderscheid te maken tussen focusgroepen *Samenwerking voorzieningen onderwijs, opvang en vrije tijd, Lokaal sociaal beleid* en *Persoonlijke dienstverlening* enerzijds en focusgroepen *Ruimtelijke ordening/verkeer en vervoer, Landelijk gebied* en *Werk/privébalans* anderzijds. Bij de eerste drie focusgroepen gaat het in de meeste gevallen om daadwerkelijk bereikte personen; het aantal is veelal vastgesteld uit de projectadministratie. De antwoorden die de experimenten uit die focusgroepen hebben gegeven, worden weergegeven in tabel 3.1a. Op de regels 'feitelijk bereik personen' en 'feitelijk bereik organisaties' is respectievelijk het gemiddelde aantal bereikte personen en organisaties per experiment naar focusgroep weergegeven.

Tabel 3.1a Gemiddelde omvang bereik per experiment naar focusgroep

	Samenwerking voorzieningen onderwijs, opvang en vrije tijd	Lokaal sociaal beleid	Persoonlijke dienstverlening
Feitelijk bereikte personen	579	187	1015
Feitelijk bereikte organisaties	13	83	9

Bij de overige focusgroepen is het opgegeven aantal personen vaker op een schatting of aanname gebaseerd. Soms heeft het opgegeven cijfer het karakter van een potentieel bereik in plaats van een aantal daadwerkelijk bereikte personen. Zo zegt een experiment dat een boekje heeft uitgegeven met een oplage van meer dan tienduizend exemplaren een even grote groep personen te hebben bereikt. Andere experimenten baseren de omvang van hun bereik op factoren als het aantal inwoners van een stad(sdeel), het aantal leden van een organisatie, het aantal medewerkers van een bedrijf of het aantal malen dat een aan het experiment verbonden website is geraadpleegd. De vraag in hoeverre deze definities van 'bereik' juist zijn, wordt hier niet behandeld; het zonder meer op basis van deze cijfers gemiddelde bereikcijfers voor de experimenten uit deze focusgroepen berekenen is echter weinig zinvol. Een meer reëel beeld wordt verkregen als de uitschieters niet worden meegenomen in de berekening. Van de 46 experimenten uit de betreffende focusgroepen die de vraag hebben beantwoord,

geven twaalf een zodanig groot cijfer op dat het aannemelijk is dat zij doelen op een potentieel bereik. Wanneer deze antwoorden buiten de berekening worden gehouden, ziet het overzicht er als volgt uit (tabel 3.1b).

Tabel 3.1b Gemiddelde omvang bereik per experiment naar focusgroep

	Ruimtelijke ordening/ verkeer en vervoer	Landelijk gebied	Werk-privébalans
Feitelijk bereikte personen	352	328	580
Feitelijk bereikte organisaties	49	19	15

Uitgaand van deze behoudende cijfers kan worden berekend dat de 140 experimenten in totaal ruim 70.000 personen en bijna 4.000 organisaties hebben bereikt.

Doelgroep bereikt?

Vrijwel alle experimenten (97%) zeggen hun doelgroep deels (40%) of geheel (57%) te bereiken. Experimenten die er deels of niet in zijn geslaagd de doelgroep te bereiken, hebben aan de hand van een viertal omschreven oorzaken aangegeven wat de reden is van het niet (geheel) bereiken van de doelgroep. De meest (twintig keer) genoemde oorzaak is dat men (nog) niet in staat is geweest om het product of de dienst te leveren. De prijs van het product of de dienst wordt in negen gevallen als de belangrijkste oorzaak gezien. Te weinig promotie is volgens vier experimenten de oorzaak van het tegenvallende bereik en een enkel experiment zoekt de oorzaak bij de slechte kwaliteit van haar product of dienst. Verder geven twintig experimenten aan dat er andere redenen zijn dan de vier waaruit een keuze kon worden gemaakt. Een achttal experimenten stelt dat er te weinig vraag naar het product of de dienst is. Op de vraag waarom dit zo is, wordt op één geval na (*'ligt aan de opvatting over kinderopvang in kleine gemeenschappen'*) niet ingegaan. Enkele respondenten schrijven het gebrekkige bereik toe aan organisatorische problemen.

Samenstelling bereik: groepen

Een van de uitgangspunten van de Subsidiemaatregel Dagindeling was dat de experimenten een aantal specifieke groepen moesten weten te bereiken. In tabel 3.2 wordt een overzicht gegeven van het aandeel van deze specifieke groepen onder de eindgebruikers van de diensten of producten van de experimenten. Tweeverdieners en niet-stedelijken zijn de belangrijkste groepen onder de eindgebruikers. In figuur 3.1 zijn deze cijfers uitgesplitst naar de zes focusgroepen.

Tabel 3.2 Gemiddelde aandeel subgroepen in bereik (in procenten)

Subgroep	Percentage
Allochtonen	18
Alleenstaande ouders	20
Tweeverdieners	54
Taakcombineerders met laag inkomen	25
Ouderen	17
Niet-stedelijken	31

De afbeeldingen van figuur 3.1 geven een overzicht van het aandeel van de verschillende subgroepen in het bereik per focusgroep. Het gele vlak in het midden van elke figuur geeft het gemiddelde aan dat in tabel 3.2 is weergegeven; de zwarte lijn verbindt de uitkomsten van de vraag zoals de experimenten uit de betreffende focusgroep die hebben gegeven. Zo is in de eerste afbeelding af te lezen dat tweeverdieners relatief veel voorkomen als eindgebruikers van experimenten gericht op samenwerking van voorzieningen op het gebied van onderwijs, opvang en vrije tijd. Niet-stedelijken en ouderen komen bij experimenten uit deze focusgroep juist minder vaak dan gemiddeld voor als eindgebruiker.

Allochtonen komen vooral voor als eindgebruikers van experimenten die zich richten op lokaal sociaal beleid; daarnaast maken ze bovengemiddeld vaak deel uit van de eindgebruikers van experimenten gericht op samenwerking van voorzieningen op het gebied van onderwijs, opvang en vrije tijd. Alleenstaande ouders zijn bovengemiddeld vaak terug te vinden als eindgebruikers van experimenten gericht op lokaal sociaal beleid en op ruimtelijke ordening en vervoer.

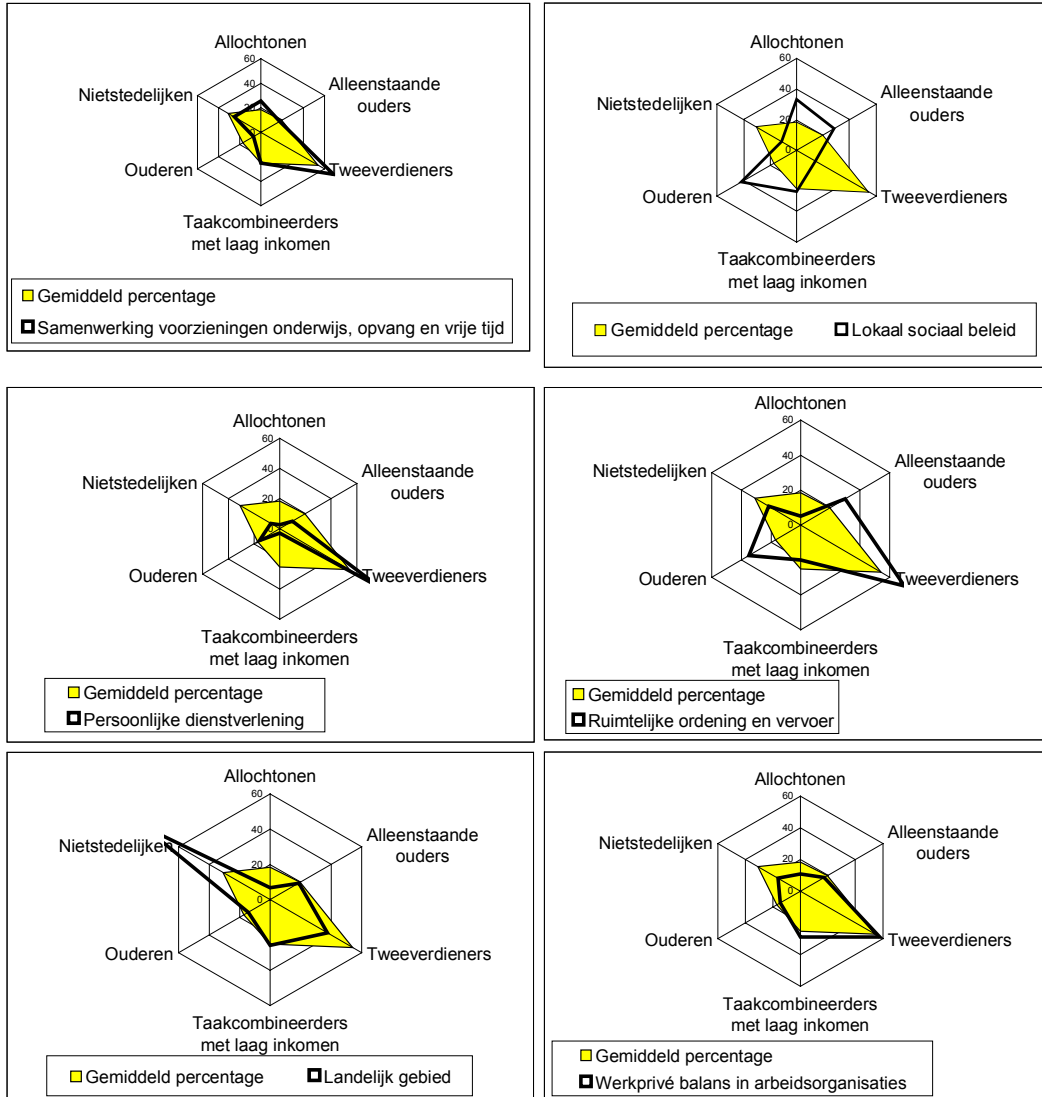
Tweeverdieners komen vooral voor onder de eindgebruikers van experimenten gericht op persoonlijke dienstverlening, op samenwerking van voorzieningen op het gebied van onderwijs, opvang en vrije tijd en op ruimtelijke ordening en vervoer.

Taakcombineerders met een laag inkomen komen bij vrijwel alle soorten experimenten evenveel voor; alleen bij experimenten gericht op persoonlijke dienstverlening zijn ze veel minder vaak eindgebruiker.

Ouderen maken vooral gebruik van de producten en/of diensten van experimenten gericht op lokaal sociaal beleid en op ruimtelijke ordening en vervoer.

Niet-stedelijken zijn uiteraard oververtegenwoordigd als eindgebruikers van experimenten uit de categorie *Landelijk gebied*.

Figuur 3.1 Aandeel subgroepen per focusgroep

Samenstelling bereik: organisaties

Gemiddeld 25 procent van de bereikte organisaties wordt door de respondenten beschreven als MKB-bedrijven. Meer dan de helft bestaat uit niet-commerciële organisaties of instellingen.

3.3 Belangstelling van politici en beleidsmakers

Een belangrijk doel van de Stimuleringsmaatregel was dat de experimenten de belangstelling van politici en beleidsmakers voor het thema Dagindeling in het algemeen en voor het experiment in het bijzonder zouden weten te wekken.

Politici

Aan de respondenten is gevraagd of de experimenten gedurende de looptijd belangstelling hebben geogst onder politici. Gemeentelijke politici hebben het meest (74x) belangstelling getoond voor de dagindelingsexperimenten. Zes experimenten zijn erin geslaagd de aandacht van buitenlandse politici te trekken. Tweeëntwintig experimenten geven expliciet aan geen belangstelling van politici te hebben genoten. Een overzicht van de belangstelling van politici wordt gegeven in tabel 3.3.

Tabel 3.3 Belangstelling van politici

	Samenwerking voorzieningen onderwijs, opvang en vrije tijd	Lokaal sociaal beleid	Persoonlijke dienst- verlening	Ruimtelijke ordening en vervoer	Landelijk gebied	Werk-privé- balans in arbeidsor- ganisaties	Totaal
Geen belang- stelling	3	3	2	2	0	12	22
Belangstelling van provinciale politici	8	4	2	2	9	6	31
Belangstelling van landelijke politici	13	5	0	2	4	9	33
Belangstelling van gemeentelij- ke politici	26	13	5	4	15	11	74
Belangstelling van buitenland- se politici	1	1	0	0	0	4	6
Totaal	51	26	9	10	28	42	166

Beleidsmakers

Behalve naar belangstelling van politici is gevraagd naar belangstelling van beleidsmakers (ambtenaren van verschillende overheden en het management van bedrijven en niet-commerciële organisaties) voor de experimenten. Een overzicht wordt gegeven in tabel 3.4.

Tabel 3.4 Belangstelling beleidsmakers

	Gemeente	Provincie	Rijk	Non-profit	Bedrijfsleven
Ja, presentatie	37	18	14	34	25
Ja, info aangevraagd	55	19	25	63	37
Ja, doelstelling opge- nomen in beleid	19	5	4	10	6
Ja, anders	25	17	21	24	22
Nee	19	62	56	21	41

Beleidsmakers van gemeentes en non-profitorganisaties tonen de meeste belangstelling voor de dagindelingsexperimenten, op enige afstand gevolgd door beleidsmakers uit het bedrijfsleven.

De belangrijkste ‘andere’ genoemde vormen van belangstelling zijn werkbezoeken van landelijke, provinciale en gemeentelijke politici aan het experiment, het bijwonen van voorlichtingsbijeenkomsten door beleidsmakers uit de politiek, het bedrijfsleven en de non-profitsector en het onderhouden van regelmatig contact met gemeentelijke politici en ambtenaren. In sommige gevallen heeft het laatste ertoe geleid dat er lopende het experiment - al dan niet formeel - een vorm van samenwerking is ontstaan tussen het experiment en de gemeentelijke overheid.

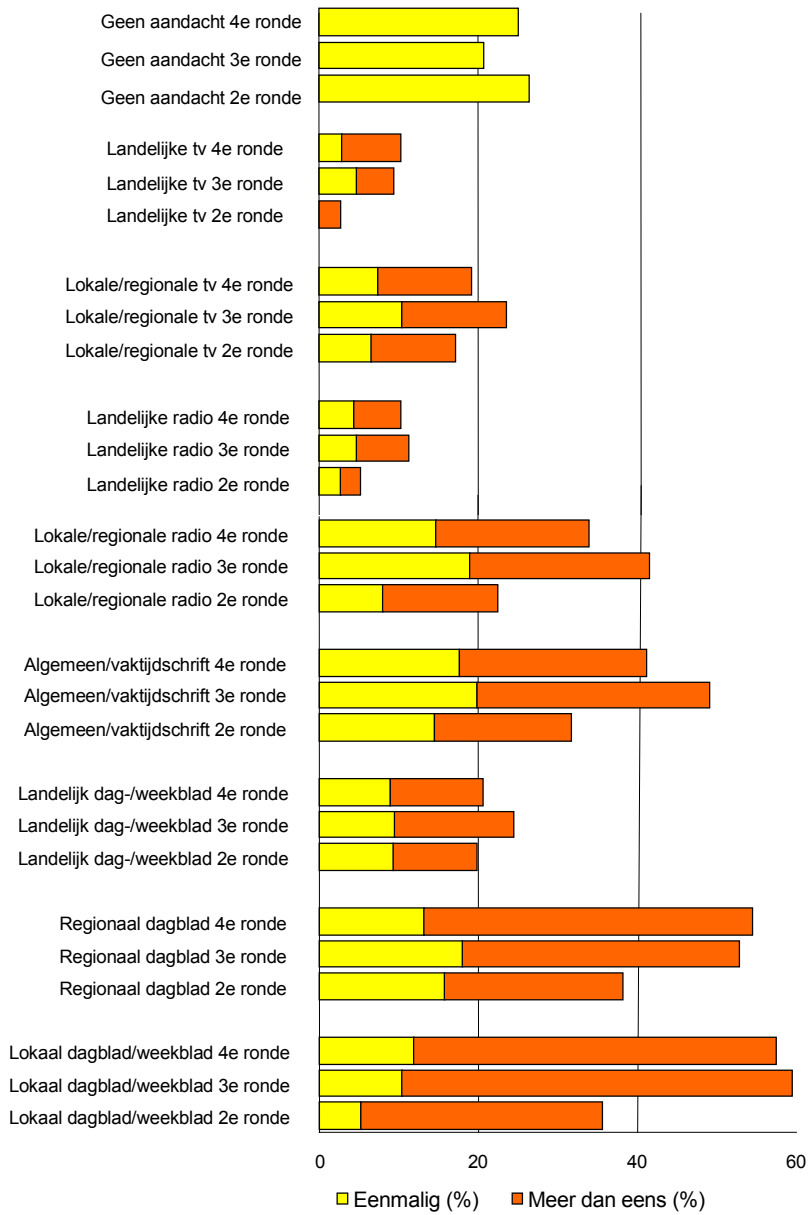
Buitenland

Vijftien experimenten hebben belangstelling vanuit het buitenland gekregen. Deze belangstelling was afkomstig uit Engeland (4x), België (3x), Zweden (3x, genoemd in verband met een internationaal onderzoek in het kader van ESF-3), Duitsland (2x), Spanje (2x), de Palestijnse gebieden (2x), Frankrijk (1x) en Italië (1x). Twee respondenten hebben een bijdrage geleverd aan een Europees congres of seminar.

3.4 Belangstelling van de media

Vrijwel alle experimenten hebben gedurende de looptijd mediabelangstelling genoten. Figuur 3.2 laat de verdeling over de verschillende media zien voor de verschillende meetmomenten. De mediabelangstelling ten tijde van het eerste meetmoment laat zich vanwege de afwijkende vraagstelling moeilijk vergelijken met die van de overige rondes en is daarom niet in de figuur opgenomen. Uit de figuur blijkt dat vooral lokale en regionale dag- en weekbladen belangstelling hebben getoond, wat goed aansluit bij de schaal van de meeste experimenten.

Figuur 3.2 Media-aandacht in afgelopen halfjaar (tweede, derde en vierde meetmoment)

4 RESULTATEN VOOR BELEIDSVORMING

Dit hoofdstuk gaat in op de problemen die de experimenten in beeld hebben gebracht. Relevant zijn de knelpunten die hun oorsprong vinden in bestaand beleid. Deze knelpunten zijn te beschouwen als resultaten van de experimenten, omdat ze aangeven op welke punten het bestaand beleid moet worden aangepast om de combinatie van werk en privé in de toekomst te kunnen vereenvoudigen. Een belangrijk deel van de knelpunten heeft betrekking op wet- en regelgeving. Vooral fiscale wetgeving, arbeidswetgeving, bestemmingsplannen en vestigingsregels worden vaak genoemd.

4.1 Fiscale wetgeving

Vooral experimenten op het terrein van de kinderopvang en de persoonlijke diensten krijgen te maken met fiscale regelingen die de diensten of producten die het experiment voortbrengt onaantrekkelijk maken voor de aanbieder of de gebruiker. Hieronder worden ze kort besproken.

Omdat belastingen en premieheffingen de personeelskosten voor een aantal experimenten hoog maakt, wordt regelmatig gebruik gemaakt van vrijwilligers. Een fiscale belemmering die ontstaat bij het inzetten van vrijwilligers is de maximale jaarlijkse vergoeding. Bij enkele experimenten wordt gesignaleerd dat het voor de vrijwilligers, met deze vergoeding, financieel niet interessant is om veel of vaak te werken. Dit heeft negatieve gevolgen voor de continuïteit van de dienstverlening.

Een aantal experimenten signaleert dat het voor de medewerkers financieel weinig interessant is om volgens een 'witte' regeling te werken. Verschillende organisaties zitten hierdoor in een lastig pakket. Ze zouden voor de diensten die ze leveren graag de formele verantwoordelijkheid nemen, bijvoorbeeld voor tussenschoolse opvang. Er is in principe ook voldoende menskracht te vinden om deze verantwoordelijkheden te nemen, maar deze menskracht is niet volgens formele regelingen aan te stellen, waardoor het ook niet mogelijk is formele verantwoordelijkheden te nemen. Het potentieel wordt derhalve niet benut en er blijft onduidelijkheid bestaan over verantwoordelijkheden.

Zelfstandig ondernemerschap bij kinderopvang aan huis blijkt moeilijk te realiseren. Dit leidt tot een werknemersstatus van de aanbieder van de opvang, waardoor de ouders in de positie van werkgever (in plaats van opdrachtgever) terechtkomen. Iets soortgelijks doet zich voor bij scholen of stichtingen die tussenschoolse opvang regelen, omdat overblijfwerk vaak als

fictief dienstverband wordt gezien. Dit betekent dat er een naheffing voor de werkgever volgt.

Een sportvereniging die naast sporten ook kinderopvang aanbiedt, signaleert een fiscale belemmering voor ouders die van de kinderopvang gebruik willen maken. De sportvereniging is geen gecertificeerde kinderopvangorganisatie waardoor de ouders niet in aanmerking komen voor belastingaftrek. Hetzelfde geldt voor gastouderopvang indien die opvang op een centrale locatie geregeld wordt. De fiscus erkent de gastouderopvang in dat geval niet als kinderopvang waardoor ouders de kosten niet van hun belastbare inkomen kunnen aftrekken.

Een experiment wijst op het feit dat de Belastingdienst bemiddelingsgeld belast dat gastouders aan een gastouderbureau betalen, terwijl er geen sprake is van een arbeidsovereenkomst. Hierdoor verminderen de netto-opbrengsten voor de gastouders, hetgeen ertoe bijdraagt dat zij steeds moeilijker te vinden zijn. Een ander experiment ervaart het als een belemmering dat franchisenemers in de kinderopvang door de Belastingdienst als ondernemers beschouwd worden. Dit leidt tot hogere financiële lasten voor de franchisenemers.

Een aantal experimenten op het gebied van persoonlijke diensten beklaagt zich erover dat voor hun diensten het hoge BTW-tarief geldt en dat fiscale aftrekmogelijkheden voor de gebruikers van de diensten ontbreken.

4.2 Arbeidswetgeving

Na fiscale wetgeving levert arbeidswetgeving de meeste knelpunten op bij de uitvoering van de dagindelingsexperimenten. Hieronder volgt een kort overzicht.

Bij problemen rondom arbeidswetgeving worden vaak belemmeringen in het kader van WIW en I/D genoemd. Zo is er een experiment dat I/D-banen zou willen inzetten voor werkzaamheden die volgens de CAO te hoog betaald worden, althans hoger dan de I/D-regels toestaan. Bij een ander experiment vormt de vereiste begeleiding voor I/D'ers een belemmering. Op basis van praktijkvoorbeelden bij andere gemeenten was men in de veronderstelling I/D'ers in te kunnen zetten als thuisleidsters. Thuisleidsters werken per definitie thuis en dus alleen waardoor het - volgens de betreffende gemeente - niet mogelijk is hiervoor I/D-banen te creëren zonder de regels te omzeilen. Het is mogelijk dat deze eis in andere gemeenten anders wordt geïnterpreteerd.

Een knelpunt dat meermaals wordt genoemd is gelegen in de regelgeving rond de 'witte werksters'. De regeling vereist een minimum van vijftien schoonmaakuren; (potentiële) witte

werksters blijken bij voorkeur echter minder dan vijftien uur te werken, zo signaleert een aantal experimenten. Het potentieel aan arbeidskrachten kan door de vereisten niet voldoende worden benut. Ook het criterium van zes maanden werkloosheid wordt als een belemmering ervaren en het vereiste vaste dienstverband wordt als riskant bestempeld. De regels worden hier te streng gevonden.

Een aanzienlijk aantal experimenten ervaart belemmeringen omdat ze op het snijvlak van verschillende sectoren met verschillende CAO's opereren. Zo hebben bredeschool-experimenten te maken met de CAO's van de sectoren welzijn, onderwijs en kinderopvang. Elke CAO heeft zijn eigen regels over zaken als taakinhoud en werktijden, wat tot onduidelijkheden en problemen voor medewerkers leidt omdat zij verschillende functies vervullen.

Experimenten die gericht zijn op combinaties van onderwijs en opvang stuiten naast verschillen tussen de CAO's ook op verschillen tussen de kwaliteitseisen van die sectoren. In de Handleiding Kwaliteitsstelsel Kinderopvang (VUGA/VOG, 1998) staan voorwaarden waaraan moet worden voldaan bij de opvang van kinderen zoals een minimale oppervlakte van de speelruimte en de vereiste van de aanwezigheid van twee gediplomeerde leidsters. Deze leidsters moeten bovendien in vast dienstverband werkzaam zijn. Dit wordt door de experimenten nogal eens te duur gevonden. De vereiste van het vaste dienstverband levert bovendien belemmeringen op voor met name de kleinere groepen. Voor de vervanging van een zieke leidster maakt bijvoorbeeld één experiment gebruik van pabo-studenten die in het bezit zijn van diploma SPW niveau-3. De studenten zijn dus bevoegd de kinderen op te vangen maar door de CAO-vereiste van het vaste dienstverband is dit echter niet toegestaan. Omdat het experiment een kleine plattelandsvoorziening betreft, is het niet mogelijk om extra personeel in dienst te nemen.

CAO-afspraken maken de personeelslasten voor voor-, tussen- en naschoolse opvang hoog: gekwalificeerd personeel onder de CAO-kinderopvang is duur. Dit heeft als gevolg dat de kostprijs per kind zo hoog wordt dat de ouders dit niet willen of kunnen betalen. De inzet van leerkrachten voor tussenschoolse opvang wordt niet als een goed alternatief ervaren omdat hiermee uren van de ook schaarse leerkrachten verloren gaan en de leerkrachten bovendien niet het werk doen waarvoor ze zijn opgeleid. Financieel is het erg moeilijk om betaalbare opvang te bieden.

Verschiedende experimenten proberen met behulp van een franchisemodel kansen te creëren voor (kleine) ondernemers op het gebied van dagindeling. Het blijkt dat de wet- en regelgeving niet is aangepast op de nieuwe situatie die er bij franchising ontstaat. In de oude situatie zijn er volgens een experiment twee mogelijkheden bij kinderopvang: "je bent gastouder of kinderdagverblijf". Het wettelijk kader hiervoor is geregeld in een AMvB. Franchisenemers bestaan officieel niet. Voor het verkrijgen van een vergunning is het nodig dat locaties voor

kinderopvang door de GGD gecontroleerd worden. Doordat er voor deze nieuwe vorm van opvang nog geen richtlijnen zijn, kan de GGD geen vergunning afgeven.

Ten slotte zou (het voorstel voor) de wet op de kinderopvang flexibele arrangementen belemmeren, onder andere doordat het maximum aantal kinderen voor kleinschalige opvang thuis aantrekkelijke tarieven onmogelijk maakt en doordat de wet niet is afgestemd op sportvoorzieningen. Het ontbreken van een financiële regeling voor de opvang van zieke kinderen wordt betreurd.

4.3 Bestemmingsplannen en vestigingseisen

Bestemmingsplannen en vestigingseisen (onder andere met betrekking tot veiligheid en kwaliteit) kunnen een obstakel vormen voor dagindelingsexperimenten. Hieronder volgt een kort overzicht.

Sommige bestemmingsplannen staan de combinatie van verschillende functies (zoals kinderopvang op een boerderij) niet toe. Het wijzigen van het bestemmingsplan is in principe mogelijk, maar kost veel tijd.

Een experiment dat zich richt op kinderen die van ziekte herstellen ondervond problemen met de brandweer: het is voor kinderen jonger dan vier jaar niet toegestaan op de eerste verdieping te slapen. Het experiment wilde deze eis in verband met de veiligheid overigens graag accepteren en heeft daarop besloten zich te richten op kinderen van vier tot twaalf jaar oud.

Een ander experiment dat door het hele land cursussen geeft aan organisaties voor tussenschoolse opvang meldde dat brandveiligheid bij veel instellingen een probleem is. Scholen maken vaak samen met de brandweer een veiligheidsplan, maar de locaties voor tussen- en naschoolse opvang worden daarbij nogal eens vergeten. Als de brandweer vervolgens komt controleren ontstaan er problemen. Hetzelfde geldt voor de controle op hygiëne door de GGD's.

In het kader van veiligheid vormt bij één experiment het Attractiebesluit een belemmering. Sinds vier jaar moeten de speeltoestellen aan bepaalde veiligheidseisen voldoen en moeten de toestellen gecertificeerd zijn. Speeltoestellen die door buurt/wijkinitiatieven zijn aangeschaft of gebouwd, voldoen veelal niet aan deze eisen. Het attractiebesluit vereist verder dat voor elk toestel een stamkaart wordt aangemaakt en dat een logboek wordt aangelegd. Elk kwartaal moeten de toestellen gecontroleerd worden, wat in het logboek moet worden geno-

teerd. Vrijwilligers zouden deze taken moeten uitvoeren. Het experiment wil de vrijwilligers niet met de professionele inspectietaken belasten.

5 VOORTZETTING EN IMPLEMENTATIE

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het voortbestaan van de experimenten na afloop van de subsidieperiode en belemmeringen die de experimenten daarbij hebben ervaren.

5.1 Voortbestaan na subsidieperiode

De vraag hoeveel experimenten na afloop van de subsidieperiode worden voortgezet, als project, als organisatie of als onderdeel van regulier beleid, is op basis van de monitorgegevens nog niet definitief te beantwoorden. Ten tijde van de laatste meting, in oktober 2002, waren veel experimenten nog niet afgerond en was er nog niet altijd duidelijkheid over de (wijze van) voortzetting. Er is wel een voorlopig beeld op basis van gegevens van oktober 2002. Voor experimenten die al eerder zijn beëindigd zijn er in veel gevallen uit eerdere metingen gegevens over de voortzetting beschikbaar.

Als de gegevens uit verschillende metingen worden gecombineerd, blijkt dat bijna de helft van de experimenten (65 van de 140) volgens eigen opgave na afloop van de subsidieperiode geheel of gedeeltelijk wordt voortgezet. Dat kan zijn omdat er een kostendekkende exploitatie mogelijk is, omdat er subsidie uit andere bron is aangeboord of omdat de aanpak onderdeel is geworden van regulier beleid. Deze experimenten hebben dus voldoende interesse bij klanten, beleidsmakers of financiers weten te wekken om voortzetting mogelijk te maken. Verder is een klein aantal experimenten (4) beëindigd nadat het beoogde doel was bereikt (bijvoorbeeld het ontwikkelen van een methodiek).

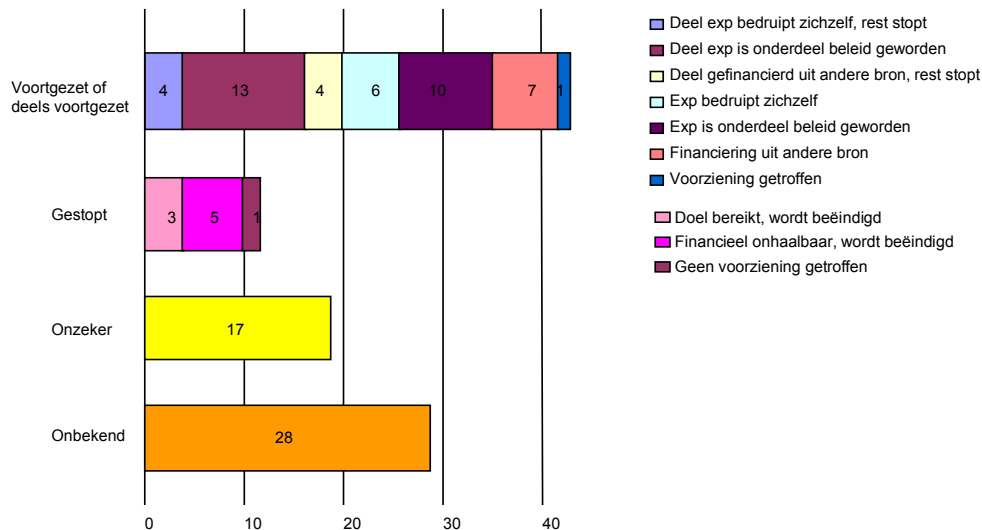
Bijna een vijfde van de experimenten (24 van de 140) gaf expliciet aan dat de toekomst onzeker was en meer dan een kwart van de projecten (39 van de 140) kon nog helemaal geen opgave doen.

Tabel 5.1 geeft een overzicht van de gegevens over de voortzetting van de experimenten.

Tabel 5.1 Voortbestaan (stand van zaken oktober 2002)

Voortbestaan	Aantal	Percentage
Een deel van het experiment bedruipt zichzelf, de rest stopt	6	4
Een deel van het experiment is onderdeel van het beleid geworden, de rest stopt	18	13
Een deel van het experiment wordt gefinancierd uit een andere bron, de rest stopt	6	4
Het experiment blijft bestaan, want het is kostendekkend of winstgevend	9	6
Het experiment blijft bestaan, want het is onderdeel van het beleid geworden	14	10
Het experiment blijft bestaan, want het wordt gefinancierd uit een andere bron	10	7
Er is voorzien in een vervolg van het experiment	2	1
Het voortbestaan van het experiment is onzeker	24	17
Het beoogde doel is bereikt en het experiment wordt beëindigd	4	3
Voortzetting is financieel onhaalbaar en het experiment wordt beëindigd	7	5
Er is niet voorzien in een vervolg van het experiment	1	1
Er is geen informatie beschikbaar	39	28
Totaal	140	100

In figuur 5.1 worden de gegevens over het voortbestaan na de subsidieperiode grafisch weergegeven. De figuur is gebaseerd op de gegevens van alle 140 experimenten. De cijfers in de figuur zijn procenten.

Figuur 5.1 Voortbestaan experimenten na afloop subsidieperiode in procenten (n=140)

Verschillende experimenten waarvan het voortbestaan in oktober 2002 nog onzeker is, hebben wel producten opgeleverd die van blijvende waarde kunnen zijn. Zeven experimenten hebben een handboek of richtlijn voortgebracht, vijf experimenten maakten een lesprogramma of een cursus en zes een methodiek of werkwijze. Ook enkele experimenten die noodge-

dwongen stopten (zonder hun doel te hebben bereikt) hebben producten voortgebracht die van belang kunnen zijn voor het verbeteren van de combinatie werk en privé. De producten handboek of richtlijn, lesprogramma of cursus en methodiek of werkwijze worden elk tweemaal genoemd.

Een deel van de experimenten die niet worden voortgezet, heeft wel navolging gekregen; hun resultaten zijn door andere organisaties overgenomen of hebben tot nieuwe initiatieven geleid. Als de gegevens uit de verschillende metingen worden gecombineerd, blijkt dat nog eens vijftien experimenten op deze manier een blijvende bijdrage hebben geleverd aan het vergemakkelijken van het combineren van werk en privé.

Tabel 5.2 geeft een overzicht van de experimenten die tot blijvende resultaten hebben geleid.

Tabel 5.2 Blijvende resultaten (stand van zaken oktober 2002)

Resultaat	Aantal	Percentage
Het experiment wordt na de projectperiode grotendeels of geheel voortgezet	65	46
Het resultaat wordt elders overgenomen, experiment beëindigd	15	11
Het beoogde doel is bereikt, experiment beëindigd	4	3
Totaal	84	60

Vierentwintig experimenten melden dat het voortbestaan na afloop onzeker is of dat er geen blijvend resultaat te melden is. Negen experimenten zijn tussentijds gestopt, deels met bruikbare resultaten.

De rest van de experimenten wordt in de loop van 2003 afgerond. Naarmate meer experimenten het einde van de subsidieperiode bereiken, zal ook meer duidelijkheid ontstaan over het exacte aantal voortzettingen en blijvende resultaten.

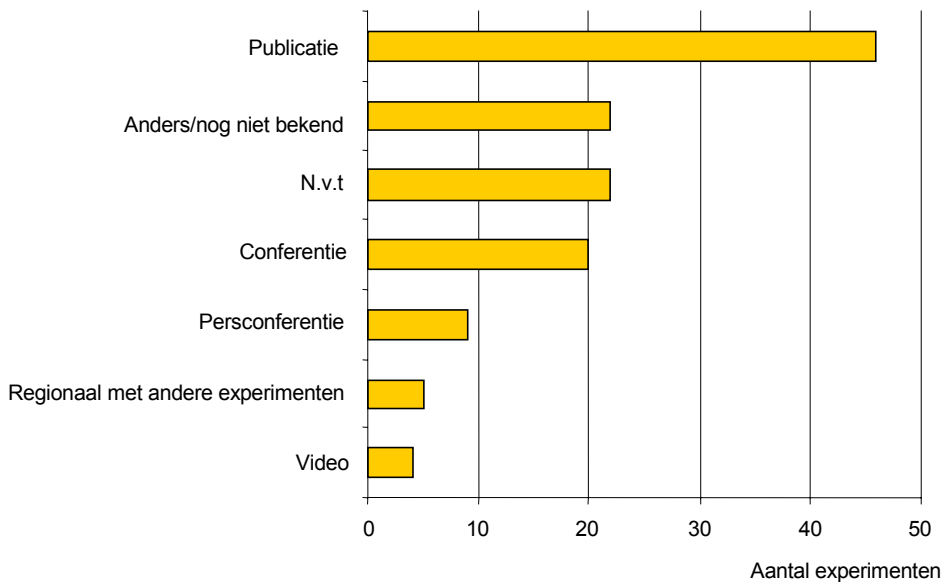
5.2 Implementatie en afronding

Van bijna de helft van de experimenten (64) is bekend dat ze maatregelen hebben getroffen om de kennis over te dragen die met het experiment is opgedaan. In de meerderheid van de gevallen (45) gaat het om handboeken of andere publicaties waarin de opgedane kennis en ervaring wordt vastgelegd. Daarnaast geven 22 respondenten aan de kennis en ervaring over te dragen door middel van lezingen, workshops en cursussen.

Het Projectbureau Dagindeling heeft in een aantal regionale bijeenkomsten met vertegenwoordigers van de experimenten van gedachten gewisseld over de afsluiting van de experimenten. Om te zien in hoeverre de besproken ideeën navolging hebben gekregen, is de res-

pondenten in de laatste monitorronde gevraagd aan te geven hoe het experiment is of wordt afgesloten. In figuur 5.2 worden de antwoorden op deze vraag schematisch weergegeven; de figuur is gebaseerd op de informatie van de 88 experimenten die de vraag - waarop meer dan een antwoord kon worden gegeven - in oktober 2002 hebben beantwoord.

Figuur 5.2 Afsluiting experiment (n=88)

Uit de toelichting bij de antwoordmogelijkheid ‘anders’ blijkt dat sommige experimenten de experimentele fase afsluiten met de officiële opening van de gerealiseerde voorziening.

5.3 Belemmeringen voor implementatie

De belemmeringen voor implementatie van de experimenten laten zich in drie categorieën indelen: belemmeringen rond de afronding van het experiment, belemmeringen rond de overdracht van kennis en de implementatie van ideeën en belemmeringen rond de voortzetting van het experiment na afloop van de subsidieperiode. Van 83 experimenten is bekend op welke in dit kader relevante belemmeringen ze zijn gestuit.

Afronding

Ongeveer een derde (48) van alle experimenten geeft aan op belemmeringen te zijn gestuit bij de afronding van het experiment. De meest genoemde belemmeringen zijn tijdgebrek (te weinig tijd om het experiment goed van de grond te krijgen of om het product of de dienst in de markt te zetten) en problemen met de financiering (aanvullende financiering van het project of onzekerheid over beschikbaarheid van financiële middelen om het experiment

voort te zetten). Wet- en regelgeving (onder andere de Belastingwet en de Regeling Schoonmaakdiensten voor Particulieren) en problemen met de samenwerking (moeizame relatie, afhaken van samenwerkingspartner aan het einde van de rit, onduidelijkheid over de verantwoordelijkheden bij voortzetting) worden relatief vaak genoemd.

Ruim veertig procent van de ervaren belemmeringen op het gebied van de afronding is weggenomen; in zeven gevallen heeft het Projectbureau Dagindeling daarbij een rol gespeeld (door verlenging van de looptijd en toestemming voor aanpassing van de inhoud en de begroting van het experiment). In veel van de overige gevallen is men erin geslaagd binnen de eigen organisatie tot een oplossing te komen of heeft men hulp gezocht bij de gemeente.

Overdracht kennis/implementatie ideeën

Ongeveer een vijfde van de experimenten maakt melding van belemmeringen bij de overdracht van kennis of de implementatie van ideeën. De beperkte bekendheid van de dagindingsproblematiek speelt een aantal experimenten parten, evenals de lage prioriteit die lokale overheden aan het onderwerp geven. Bovendien ervaren sommige respondenten dat er meer tijd nodig is om een cultuuromslag te bewerkstelligen, waardoor het nog te vroeg is om met implementatie te beginnen.

In een derde van de gevallen zijn de belemmeringen weggenomen; in drie gevallen speelde het Projectbureau hierbij een rol (uitstel van de einddatum verleend of aanpassing van het projectplan toegestaan). In andere gevallen heeft men meer samenwerkingspartners gezocht of wordt zwaarder ingezet op het verkrijgen van een breder draagvlak voor het experiment.

Voortzetting na afloop subsidieperiode

Ruim een kwart van de experimenten zegt op belemmeringen te zijn gestuit die samenhangen met de voortzetting van de productie of dienstverlening van het experiment na afloop van de subsidieperiode. In de meeste gevallen is de financiering het grootste probleem. Veel experimenten blijken voor hun voortbestaan te zijn toegewezen op externe financieringsbronnen (omdat het product of de dienst die ze aanbieden anders onbetaalbaar zou worden voor de afnemers). Sommige zien hun voortbestaan in het geding komen door trage besluitvorming bij de verschillende subsidieverstrekkingen; in andere gevallen is er geen zicht op verdere financiering.

In driekwart van de gevallen zijn de problemen niet opgelost. In drie gevallen heeft het Projectbureau Dagindeling een rol gespeeld bij het zoeken naar een oplossing; in andere gevallen hebben de experimenten zelf een (tijdelijke) oplossing gevonden.

6 TEN SLOTTE

Met de Monitor Dagindeling zijn twee jaar lang gegevens over het verloop, de producten en het bereik van de experimenten verzameld. Op grond van de monitorgegevens weten we dat er producten en diensten zijn vervaardigd, dat er burgers zijn bereikt met voorzieningen en diensten, dat er media-aandacht is geweest, dat de experimenten de aandacht van politici en beleidsmakers hebben weten te trekken, dat er handboeken, methoden en richtlijnen zijn gekomen, dat er knellende wet- en regelgeving is benoemd (waarover overleg met verschillende departementen is gevoerd) en dat veel experimenten worden voortgezet. Met name de voortzetting, met andere financieringsbronnen, als onderdeel van beleid of op basis van rendabele exploitatie van diensten, maakt aannemelijk dat de experimenten in een behoefte hebben voorzien en in de toekomst ook zullen blijven voorzien.

De Monitor had niet tot doel om vast te stellen of de experimenten daadwerkelijk hebben bijgedragen aan het vinden van oplossingen voor problemen bij het combineren van werk en privé. Om een antwoord te vinden op de vraag naar de effectiviteit van de Stimuleringsmaatregel, in termen van de mogelijke doorwerking van resultaten naar andere aanbieders en afnemers en de verankering in beleid, voert het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) een evaluatie uit. Daarbij zal niet alleen gebruik worden gemaakt van de gegevens uit de Monitor Dagindeling, maar wordt ook vanuit de (beleids-) omgeving naar de uitkomsten van de experimenten gekeken. De evaluatie, in het voorjaar van 2003, zal meer zicht moeten geven op de resultaten van het stimuleringsbeleid in termen van het vergemakkelijken van het combineren van werk, zorg en privéleven in Nederland.

